

Recensie Bijdragen en Mededelingen Geschiedenis van Nederland:

K. van der Wiel, J. Zijlstra, **Paradijs der runderen**. Geschiedenis van de rundveeverbetering in Noord-Holland (Wormerveer: Rundveeverbeteringsorganisatie Noord-Holland, Stichting uitgeverij Noord-Holland, 2001, 424 blz., ISBN 90 71123 59 6).

Het schrijven van een boek over de geschiedenis van een 'technisch' onderwerp is een lastig karwei. De technici onder de lezers willen alles weten over toonagels of afslibbare deeltjes, maar dat schrikt een breder publiek af. Wil je meer lezers bereiken dan alleen specialisten, dan moet je vooral niet te veel over die toonagels en die afslibbare deeltjes schrijven, maar dan zijn de technici weer teleurgesteld. De Rundveeverbeteringsorganisatie Noord-Holland heeft zich kennelijk gerealiseerd dat dit probleem speelde en daarom twee auteurs aan het werk

gezet voor het schrijven van een gedenkboek over honderd jaar rundveeverbetering in Noord-Holland: de historicus Van der Wiel, die voor het brede publiek heeft geschreven, en de oud-consulent voor de rundveehouderij Zijlstra, die de kenners tevreden moest stellen. Het resultaat van deze taakverdeling kan zonder meer geslaagd worden genoemd.

Het eerste deel van het boek is geschreven door Van der Wiel en bestaat uit drie niveaus. Op het hoogste niveau vinden we een helder overzicht van de geschiedenis van de rundveehouderij in Noord-Holland vanaf de zeventiende eeuw. Het tweede niveau omvat het eigenlijke onderwerp van het boek, de geschiedenis van de fokkerij. De kwaliteit van het Noord-Hollandse vee werd in het derde kwart van de negentiende eeuw ontdekt door de Amerikanen, waardoor een belangrijke export van runderen naar de Verenigde Staten op gang kwam. Voor de Noord-Hollandse boeren was dit reden om te gaan fokken op 'Amerikaans haar', de zwartbonte kleur

die de Amerikanen zagen als het kenmerk van het Noord-Hollandse — en Friese — kwaliteitsvee. Merkwaardig genoeg zou dit Nederlandse vee in de Verenigde Staten aangeduid worden als 'Holsteinvee'.

Aan het eind van de negentiende eeuw kwam er verandering in de Noord-Hollandse veefokkerij. Er werd niet langer voor de export gefokt, maar meer voor het eigen bedrijf. Boeren gingen hun melk leveren aan de zuivelfabriek en die betaalde steeds vaker uit naar rato van het vetgehalte van de melk. Het werd dus zaak een koe te fokken die liefst veel melk met een hoog vetgehalte gaf. Men fokte niet alleen meer op uiterlijk, hoewel dat belangrijk bleef, maar ook op melkproductie. In 1896 werd de eerste fokvereniging te Hoogkarspel opgericht, die weldra werd gevolgd door vele andere.

Gedurende de twintigste eeuw onderging de rundveefokkerij grote veranderingen, die gekenmerkt werden door verwetenschappelijking en schaalvergroting. Belangrijke stappen waren de introductie van de kunstmatige inseminatie in 1947 en het fokken met Amerikaanse Holsteintieren — afstammelingen van negentiende-eeuws exportvee uit Noord-Holland — vanaf 1972. De schaalvergroting vond niet alleen plaats bij de boerenbedrijven, maar ook bij de organisaties. Eerst waren er dorpsverenigingen, toen regionale verenigingen, vervolgens een provinciale vereniging en die is intussen opgegaan in een landelijke organisatie.

Op het derde niveau van Van der Wiels deel van het boek vinden we de ervaringen van de individuele boeren. Voor de oudere periode worden deze beschreven aan de hand van boekhoudingen en egodocumenten, voor later jaren met behulp van kranten- en tijdschriftartikelen en interviews. Deze paragrafen bieden niet alleen een welkome afwisseling, maar geven ook meer inzicht in de algemene ontwikkeling. Vooral voor de twintigste eeuw tonen ze aan hoe de boer steeds meer een radertje is geworden in een wereldwijd agrarisch-industrieel complex. Heel mooi is het hoofdstuk 'Boeren in een grote buitenwereld' waarin vooral aan de hand van interviews wordt aangegeven met welke problemen de boer thans wordt geconfronteerd en waarom hij toch doorgaat met boeren. Het beeld dat hieruit oprijst, geldt niet alleen voor de Noord-Hollandse veehouder, maar voor de hele agrarische sector in Nederland. Had minister Brinkhorst dit hoofdstuk gelezen, dan had hij de directeur van het Sociaal-Cultureel Planbureau geen rapport hoeven te laten schrijven over de motivatie van de Nederlandse boer.

Dan is er het tweede deel, geschreven door Zijlstra. Hierin wordt geschiedenis van de fokkerij beschreven gerangschikt naar bloedlijnen. Dit is een technisch verhaal voor de kenner. Ik kreeg er het gevoel bij dat me altijd bekruipt als ik vastloop bij het oplossen van het cryptogram in de krant en dan

de bridgerubriek ga lezen: alsof ik in een ander universum terecht ben gekomen waarvan ik niets begrijp. Maar dat geeft in dit geval niet, want dit gedeelte van het boek is geschreven voor het andere publiek. Veefokkers zullen hier ongetwijfeld van smullen en gezien Zijlstra's achtergrond kunnen we aannemen dat dit een verantwoord en goed onderbouwd verhaal is.

Valt er dan niets te kritiseren aan dit boek? Kritiek zou kunnen zijn dat het wel heel duidelijk vanuit het gezichtspunt van de landbouw is geschreven en er weinig aandacht is voor de negatieve aspecten van de moderne landbouw. Het gekozen standpunt is echter gezien de aard van de opdrachtgever begrijpelijk en bovendien zal de lezer tegenwoordig zelf meer dan genoeg weten over die negatieve kanten. Daar komt nog bij dat zeker niet alle kwade gevolgen van het moderne boerenbedrijf worden genegeerd. Op pagina 260 bijvoorbeeld wordt gewezen op de kans op veterinaire rampen als gevolg van het slepen met dieren. Gezien de MKZ-epidemie die kort daarop uitbrak is dit een profetisch zinnetje gebleken. Kortom, een prachtboek.

Piet van Cruyningen